

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor	Correspondențele se adresează redacțiunii
Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane	Pentru publicațiuni oficiale concurse edicte	„FOAIA DIECESANĂ“
„ „ „ „ pe 1/2 an 5 „	etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150	iară banii de prenumerațiune și inserțiunile la
„ România și străinătate pe an 14 franci	de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor.	ADMINISTRAȚIA
„ „ „ „ pe 1/2 an 7 „	de aci în sus 10 coroane	Librăriei și Tipografiei diec. în Caransebeș

Din Istoria Banatului Severin

Retragerea armatei imperiale către Belgrad.

(Continuare)

Ziuariul, întocmai ca și Griselini¹⁾, și după dânsul alți scriitori, înfățișază această rescoală, ca provenită din pofa de jaf a Românilor. „Die Raubgierde gesellte ihnen (adecă Turcilor, cari invasionseră în districtele Panciova și Vêrșet) auch die Walachen zu, die sich für Truppen des Fürsten Rákoczy ausgaben. Der durch sie verursachte Schaden war uendlich grösser, als der, den die Türken selbst anrichteten, indem sie alle Deutsche, die ihnen in die Hände fallen mochten, um geringes Geld in die Sklaverei verkauften. Meisten betrat solchen diejenigen die Gebirge um Orsova und Mehadia, an den Grenzen der eigentlichen Walachei, bewohnten²⁾“. Griselini constată: că ura Românilor a fost îndreptată contra Germanilor, adecă e coloniștilor, pe care, dacă îi prindeau îi vindeau Turcilor pe sume bagatele. Pentru aceste fapte, în adevăr barbare, Români sunt numiți tâlhari, tăciunari, popor necredincios și mai știe bunul Dumnezeu cum?

Affăm înse între streini și bărbați de aceea, care i-au cuvântul întru apărarea Românilor, atât de batjocuriți. Între aceștia se cuvine locul de onoare Br Engelshofen, vice-gubernatorul d'atunci a Banatului. Bărbat cu sentimente nobile, îngrijit de soartea supușilor sei și plin de iubire față de cei încredințați ocrotirei sale, arătând într'un raport către consiliul din Viena starea nesănătoasă a Banatului, provenită din mulțimea sarcinilor nesuportabile, din maltratarea locuitorilor și din abuzurile comise de oficianți la încasarea dărilor, ceru sanarea reului și desărcinarea poporului, singurele mijloace, prin care se poate câștiga iubirea Românilor. Engelshofen raportează următo-

arele³⁾: „Dass man die armen Unterthanen in Panat ohne sie von den letzten Drangsalen verschnauffen zu lassen, schon wiederumben auf das äusserste drücken und mit unerschwinglichen gaaben Beladen wolle; Kuer Kays. Mayest. allerhöchster Dienst erfordert anjezo mehr als niemahlen, dieses Volkh bei gutem Willen zu erhalten, und dadurch die jetzige Grauiz desto mehrers zu versichern. Man hat auch umb so weniger ursach. diese Leut zu Bedrängen, als sie sich von selbst, wie es der Anschluss weiset, zu so grossen Praestationen erbiehen, die gewis kein Unterthan in Oesterrreich zu entfrichten vermöchte. Das haubt übel so in dieser Provinz bishero grassiret und den fatalen Aufstand verursacht hat, wovon doch der Wohl- oder Übelstand eines Landes zum grössten Theil abhängt, ganz keine regul beobachtet, sondern alles nach der Privat-Willkühr ein- oder anderer Personen, welche die Sach nicht genug tief eingesehen, oder wohl gar mit dem Bluth derer unterthanen sich Verdiensten machen wollen, dirigiret worden“.

Raportul lui Engelshofen s'a subțerrunt consiliului din Viena imediat după terminarea resboiului turcesc (1739). El numește mișcările inarmate ale Românilor *revoltă* (Aufstand), provocată de sarcini nesuportabile și de vexațiunile funcționarilor comise la încasarea dărilor, cari prin *sângele supușilor* (al Românilor) voiau să-și câștige merite. Provocându-se cu d'odată la datorințele reclamate de oficiul seu, zice: ca să se pună stavilă abuzurilor de până acum, pentru-că numai astfel se vor asigura marginile monarhiei, dacă poporul hănățan, care de sine s'a oferit să presteze servii mai extra-ordinare, decât ori care altul dintre popoarele monarhiei, se va ținea în dispoziție bună.

Mărturisirea lui Engelshofen ne este prețioasă. Ca organ al guvernului și ca agreatul curții arată cu obiectivitate cauzele revoaltei, indicând totodată mijloacele potrivite pentru câștigarea acestui popor viguros, capabil de muncă și de prestațiuni estreaordinare.

¹⁾ Op. citat pag. 171.

²⁾ Numărul acestora nu putea fi mare, căci după mărturisirea lui Griselini însaș și altor istoriografi, după cum s'a arătat mai sus, la apropierea Turcilor cei mai mulți coloniști germani evacuasără locurile espuse ale Banatului.

³⁾ Dr. Szentkláray: pp. 154 și 155.

Capitularea cetății Ada-Kaleh la 15 August; invasiuni în Banat.

După retragerea trupelor imperiale și după căderea Mediei (colonelul Bärenkranz e silit să predea Turcilor în 17 Iulie) rămâne cetatea Ada-Kaleh fără ajutoriu. Garnisoana, redusă prin hărțueli, continue la 800 ostași, trebuî în fine să capituleze (August 15). În chipul acesta se delatăză pedeza, care îngreuna liberă comunicațiune pe Dunăre între Vidin și Belgrad, obiectul tuturor năvălirilor și încordărilor turcești.

Dela Orșova ca și dela Palanca invasionată Turcii în mai multe rânduri în Banat ca să facă jaf și pradă. Locuitorii erau nevoiți a se lupta nu numai cu densii ei și cu maredorii germani și cu detașamentele lui Iosif Rákóczy, fiul cel mai mare alui Francisc, cari, ca tovarăși ai Turcilor, în lipsa unei aprovizionări regulate erau necesități, prin jaf și pradă, să-și câștige cele de lipsă pentru conservarea proprie. În astfel de împrejurări, când toate ajunseră la o completă destrăbălare, în ținuturi unde nu era nici un atom de siguranță sau ordine, unde dreptatea era pe partea celui mai tare, era prea firesc că locuitorii au trebuit să sufere cumplit.

Necesarile războiului sunt de regulă însoțite de multe alte rele. O ciumă cumplită a secerat nenumărate victime, mai cu seamă în comunele Meedica, Pârvoava, Lăpușnicel, Iablanita, Crușoveț și prin altele multe din Banat. Un cutremur de pământ, prin spaima și groaza, ce au băgat în bieții locuitori, amenință cu destrăbălare chiar legăturile familiare¹⁾.

Anul 1739.

Dispozițiuni pentru continuarea războiului.

Königsegg a fost ridicat din postul său și conducerea războiului s'a încredințat lui Francisc de Lotharigia. Dicându-se, că n'ar fi consult ca ginerele împăratului să-și pericliteze viața în niște ținuturi, în cari peste iarnă a grasat ciuma și alte boale contagioase, s'a otărit, ca mareșalul campestru, contele Wallis, cu dreptul de liberă dispozițiune, să-i fie ca „ad latus“ intru ajutoriu.

În virtutea planului de rebel aveau a se concentra 54.000 combatanți la Futak, lângă Panciova; la Arad avea să se adune corpul bănățan sub comanda contelui Neipperg, iar în fruntea corpului transilvanean remase și mai departe principele Lobkovitz.

Masacrarea Românilor²⁾.

Atacurile curagioase ale Românilor asupra maroșderilor și asupra trupelor, care cutreierau Banatul fără cap și fără țintă, a contribuit mult la desastrul și înfrângerea Austrieilor, fiind în de obște cunoscut, că în timpurile de războaie inimizii din lăuntru sunt mai primejdioși, de cât cei din afară.

S'a arătat, că Români s'au fost luptat alături cu Turcii contra imperialilor, ba Nemții știau chiar și

aceea, că ei s'au înrolat sub stindardele dușmanilor³⁾. Deci Nemții aveau destule motive să fie nemulțămitori cu ținuta Românilor. Goana învârsunată, pornită din două părți asupra-le, arată că scopul le era nimicirea satelor și stirpirea neamului românesc.

La ordin mai înalt pleacă din Timișoara în 14. Ianuarie, sub conducerea locotenent colonelului Nise-meuschl 1600 infanteriști, 1200 cavaleriști și 70 voluntari miliție rasciană spre Caransebeș, ca aici să se împreune generalul *Lentulus*, care concentrase la Grădiște (I. Hațeg) 1000 cavaleri germani și 300 călăreți miliție națională ardelenescă. Scopul acestor expedițiuni era pedepsirea esemplară a Românilor rebeli, nimicirea proviantului și a tuturor mijloacelor de alimentare, ca să le inadușască pofa de a se dușmani cu oastea împărătească. Timpul a fost bine ales; roatele de Români erau înprăștiate, voinicii aruncaseră armele la o parte, căci fiind timp de iarnă nimenea nu s'a gândit la continuarea ostilităților.

Din motiv, că locuitorii din *Marga* și *Mêrul* au tras cu foc asupra patrulelor împărătești, comunele acestea, la 16. Ianuarie de cătră seară, au fost scăldate în sânge, 50 țerani sunt uciși, iar satele dimpreună cu mijloacele de subsistență sunt prefăcute în cenușe (bis 50 Bauern niedergemacht, die Orter nebst Subsistenz in Asche gelegt).

În 17 înaintă *Lentulus* până la Ohababistra și parjolind satele *Crăcima*, *Mal*, *Cireșa*, *Bistra* și *Ohaba* ucise locuitorii după exemplul de mai înainte. După pleacă înănezi (18 Ianuarie) 200 călăreți germani și atâta miliție transilvaneană spre *Caransebeș*, unde „lotrii și tâlharii“, crezându-se în siguranță, se adunară în mare număr la tîrgul de septemână. Ostașimea imperială, întâmpinând aici rezistență, ucise până 300 de „scelerati“, 2 ianiceri și puse mâna pe o turmă de oi, care se recuirase pe seama Turcilor.

(Va urma)

Problema școlii moderne

Școala și familia

(Fine)

Ce intenționează școala modernă prin sistemul său actual de instrucțiune și educațiune?

Iată ce ne spune filosoful englez Sir John Lubbock: „Scopul educațiunii nu este să crească jurisprudenți, ori preoți, nici soldați ori bărbați de școală, agricultori și indistruași, ci numai și numai *oamenii*, însă oameni în sensul adevărat și nobil al cuvîntului“.

Școala deci, și mai ales școala medie, ca treaptă intermediară între școala elementară și studiile supe-

¹⁾ În o relațiune din Orșova, la pag. 171 a ziuarului se zice: Vor 25 Tagen sind von Orsova 10 Türken, genannt Ciohodar, nach Iasenova abgegangen und von denen dort umliegenden Dörfern 2100 Walachen Malkontents angeworben, welche nach Orsova gebracht und der dasige comandant hat sie in die Compagnien eingetheilt und ihnen Hauptleute und auch andere Officiere vorgelegt, und dann er gedachten Malkontents jedwedem eine albaneser Kappe gegeben, wie auch derjenigen, welche kein Gewehr gehabt, mit solchen versehen.

¹⁾ Din manuscriptul lui C. Schwab: Geschichte des Romanen-Banater Grenz-Regiments Nro. 13.

²⁾ După „ziuarul amintit“ decopiat în arhivul ministrului da războiu.

rioare academice, nu e o școală de specialitate, nici profesională, ci per eminentiam institut de creștere, care intenționează să deștepte și să susțină vie și nealterată conștiința de om, conștiința morală a tinerelor generații.

Așa înțeleg eu și rostul școalelor noastre și numai în sensul acesta au avut și vor avea și de aci înainte rațiune de a fi.

Acest scop înalt și-l ajung școalele medii prin selecțiunea cuvenită făcută în materialul de învățământ (material de cuprins educativ-moralizator), prin diferitele studii și obiecte de învățământ, toate de o potrivă de importante pentru încheierea și cristalizarea caracterului moral al elevilor și al culturii generale, ce se cere azi de la ori-ce om în adevăr cult.

Cari sunt armele, prin cari are pedagogul de azi să susțină greaua luptă a educațiunii? Terorarea și despotismul? — Doamne feresce! S'au trecut vremurile, când toată pedagogia se concentra în năuauă iar devisa școlii era; sub virga degeră. Armele educațiunii moderne sunt cu mult mai omenesci și mai morale. Orientarea temeinică psihologică pentru cunoașterea felului de funcționare al intelectului omenesc și pentru înțelegerea individualității elevului, abnegațiune, paciență și devotament, și mai presus de toate dragostea și autoritatea — sunt armele neînvinse ale unui bun părinte spiritual.

Iată armele și mijloacele, cari au ridicat și institutul nostru la vaza și renumele de care s'a bucurat până acum.

Date fiind astfel din partea școlii noastre toate condițiunile unui bun institut de educațiune, de sine ni-se impune întrebarea, cum de atunci sporiul intelectual obținut uneori de elevi în școalele noastre, nu stă la înălțimea nivelului tradițional al școalelor noastre.

Statistica comparativă a progresului în studii în toate școalele medii din patria noastră dovedește, că bunăoară în anul școlar 1901/2 nota generală de nesuficient fluctuează între 263% și 3923%. Între acestea școalele noastre figurează în numitul an cu 3455%, nesuficienți din sporiul total al școlii, — un procent la tot cazul semnificativ și chiar îngrijitoriu.

Cine și ce să fie cauza? Profesorii, elevii, ori părinții, căci aceștia sunt cei 3 factori, cari trag în cumpănă în astfel de cazuri.

Să fie băeții nostri — în genere vorbind — un element atât de indocil și indisciplinabil? Nu, căci e fapt cunoscut și recunoscut, că elevii nostri sunt un material foarte bun de școală.

Ce să fie atunci cauza? Prea marea încărcare a elevilor (surmenajul), lipsa de tact și priceperea pedagogică și clasificarea prea severă a profesorilor? Nu, căci iarăși se știe, că la noi se clasifică ce e drept strict, însă totdeauna după dreptate și merit, dar nici-când extrem de sever. Nu e vorbă, și profesorul e om, nici el nu e infalibil. Câte o greșeală pedagogică se mai strecoară ici și colea, dar totdeauna iconșciu și isolat.

Cine poartă deci vina sporiului câte-odată nu pe deplin satisfăcător?

Îmi voi lua voia să răspund însumi fără incunjur franc și leal, așa precum mi-se prezintă cestiunea, judecându-o după analogia altor școale și din cazurile noastre singuraticice, așa precum le cunoaștem din praxa zilnică. Vina n'o poartă nici profesorii, nici elevii, ci aproape consecuent: familia, părinții, societatea.

Onoare excepțiunilor!

Iată după părerea mea, greșelile pedagogice neeritate și neadmisibile ale părinților, prin cari se periclitează apoi ori ce sporiu și ori-ce progres:

1. Creșterea neîngrijită și neglijată în familie

Școala e chemată să continue opera de educațiune începută și întemeiată în familie. Unde însă această operă nu numai că nu e începută, ci distrusă și zdrobită din capul locului și din temelie, școala cu greu mai poate ajuta ceva.

Frica de Dumnezeu, după cuvintele sf. Scripturi începutul înțelepciunii, respectul de sine și de alții, simțul de echitate și mai pe sus de toate spiritul de disciplină și sentimentul de datorință, sunt temelie de granit, pe care se întemeiază neblăța și tăria caracterului ales. Această temelie trebuie așezată și se poate așeza numai și numai în casa părintească, și nu cu vorba ci cu fapta, cu pilda vie, dar tocmai exemplul, pilda bună lipsesce în multe case. Verba volant,.... exempla trabunt.

2. Neîncrederea părinților și chiar suspecțiuni nedemne față de profesori; de aici apoi izolarea și separarea conșcie și intenționată a familiei față de școală, a părinților față de profesori.

În adevăr o mare dosă de preocupățiune și patimă se recere, pentru-ca să poți pune în circulațiune faime, că profesorul umblă cu gânduri de răsbunare (ați auzit: profesorul umblă să se răsbune asupra unui nepuțincios și nevinovăt copilăș?), că pe cutare îl persecută, din potrivă pe cutare îl protejează, — faime și suspecțiuni nedemne de nivelul înalt intelectual și moral, ce cu drept se presupune la un matur corp didactic.

Nota rea și câte o inofensivă măsură disciplinară aplicată elevului sburdalnic nu ca pedeapsa, ci ca preservativ pentru viitoriu, scoate de regulă pe părinte din țitini și sărite.

Azi și cel mai mediocru elev, care s'a ales cu un crâmpeiu de limbă latinească, știe, că tot ceea ce se propune și dispune în școală, se învață *non scholae sed vitae*. Numai părinții să fie rămas în cestiuni de educațiune până și în urma unor băeți de școală?

Fără conlucrarea armonică a familiei toată opera de educațiune a școlii devine de obicei iluzorie. Prin neîncrederea și izolarea părinților școala e lipsită de unicul său aliat firesc în opera ei de educare. E o nespuse calamitate la noi lipsa unui contact mai intim între școală și familie, între profesori și părinți întru ajungerea aceluiaș scop de a ferici tineretele odrasle, de o potrivă iubite și unora și altora.

Ce e drept, la noi e la mijloc și distanța, căci cei mai mulți dintră elevi sunt din afară, din provincie. Cu toate acestea îl mai vezi din când în când pe părintele elevului colindând străzile Brașovului, dar e o adevărată rațitate, eveniment chiar, când își ia inima în dinți — vorba vine — și îți calcă pragul școlii sau al casei, să te întrebe cum mai merge băiatul, și ce ar fi de făcut, ca să se îndrepteze. Ce să te miri însă de cei din afară, când pe părinții copiilor de aici, din centru, din nemijlocita apropiere cu anii nu îi poți vedea?

Când copilașul zace de lingoare, părintele aleargă în ruptul capului la medicul, tămăduitorul fizic al boalelor trupesci, și îl conjură pe ce are mai sânt, jertfindu-și tot ce are, se sară și să-i salveze odorul. Pentru ce nu aleargă cu aceeași dragoste și devotament și la profesor, medicul spiritual, când elevul cade în lingoare spirituală: neglijență, renitență sau altă abnormitate psihică? Ori trăim încă tot în veacul, în care cântăresce numai corpul material, iar sufletul se poate destrăma și chiar distruge? Să ne ferească Dumnezeu de așa ceva?

Dar și când se întemplă lucrul acesta, sfatul părintesc, franheța binevoitoare a profesorului e interpretată ca rea voință și chiar dușmănie. Părintele ajunge să vadă în dascălul fiului său nu un prietin, nu un aliat natural, ci un dușman formal. Elevul firesce toate acestea le aude, și aici e nesocotința cea mare și în adevăr de neiertat a părinților. Elevul astfel intimidat și predispus de a casă în contra profesorilor săi, cu ce inimă și cu ce dragoste să se mai apropie de școală și de părinții săi sufletesci? Aici se începe apoi stagnarea iar critica și chiar campania de calumni, ce se poartă uneori — tot în fața elevului — pe socoteala profesorului, e de natură a spulbara și compromite toată autoritatea profesorală, iar autoritatea pe lângă iubire e unul din principalele mijloace ale educării și disciplinei moderne.

Cine e de vină, întreb încă odată, la toate aceste anomalii, școala ori familia?

3. Amestecul nepermis și nechieinat al părinților în chestiuni de întocmirea internă a școlii, ca planul de învățământ etc.

Resonamentul nefericit, ce se aude uneori din gura câte unui părinte, că limbile clasice sunt limbi moarte, că fiul său n'are lipsă de matematică, fiindcă nu vrea să îl facă inginer, și alte de felul acesta, sunt toate de natură de a disgusta de studiu pe elev din capul locului iar urmarea va fi iarăși stagnare, neglijență și regres.

Doar însăși legea școlilor noastre medii dispune anume, că cultura generală, ce o intenționează școala medie, are să se întemeieze în liceu (gimnasiu) pe studiile umanitare, limbile clasice, iar în școala reală pe științele reale. Legea e lege, și legea în punctul acesta e foarte rezonabilă.

4. Încărcarea prea mare a școlii, ce se face uneori în casa părintească prin fel de fel de ore par-

ticulare din musică, limbi străine și alte sporturi superflue. Ceea ce este necesar, indispensabil și suportabil, pedagogia se îngrijesce, ca elevii să primească deja în școală în măsura cuvenită. Surmenajul deci, într-un câț poate fi vorba de el, nu se întemplă în școală, ci afară de școală, în casa părintească.

5. Plimbarea și transportarea elevilor de la un institut la altul, ceea-ce grămădesce adese-ori obstacole și greutate nespuse de mari mai ales în calea elevilor mediocri. Fie-care institut își are alți profesori, alte manuale, alt metod de propunere, alt tratament disciplinar, cu un cuvânt alte tradițiuni pedagogice, prin ceea-ce bietul elev e de regulă condamnat să înceapă totul și mai totdeauna de la început, până ce se obișnuiesce cu situațiunea cea nouă.

6. Ambițiunea absurdă și insistența nepedagogică a părinților, de a face cu tot prețul oameni de carte și din acei elevi, cari parte în urma psihicului, parte în urma fizicului necorespunzător nu sunt pentru școală.

Clasa de mijloc a meseriașilor e o necesitate ardentă culturală a poporului nostru. Cu ciocanul și cu acul mulți s'ar ferici mai curând, de cât cu condeiul.

7. În sfârșit spiritul prea liberal și chiar destrăbălat, în care sunt tolerați și susținuți une-ori elevii străini din partea gazdelor, cari le oferă cuartirul și întreținerea.

Instituțiunea gazdelor în forma lor obicinuită e o adevărată calamitate socială. Gazdele la noi sunt de regulă tot oameni saraci, avisați la părăluțele de cuartir și cost, ce le primesc de la studenți. Nu e mirare deci, dacă vrând-nevrând trebuie să se facă complici morali la toate sburdălniciile și escesele studențesci, abstrăgând de la faptul iarăș agravant, că în unele case, unde cultura intelectuală și morală nu întrunesc nici minimul indispensabil, elevii aud și ved multe ce n'ar trebui să vadă și să audă.

Aș putea continua cu specificarea, dar cred că e de ajuns.

Ne vom mira acum, dacă cei 60 de elevi, ce intră de regulă în cl. I a liceului, se trezesc peste 8 ani de zile în preajma maturității înjumătățiți, sau chiar decimați ca curcanii de la Plevna ai lui Alexandri?

Aparițiunea e la tot cazul tristă și gravă. Cine poartă deci vina, școala ori familia și societatea? Cine nu-și îndeplinește datorința cu dragoste și tragere de inimă și după cea mai bună știință și conștiință?

Iată un material instructiv de meditat pe seama părinților.

Părinții elevilor nostri nici-când să nu uite, că școala numai mână în mână, dându-și mâna frățescă și sprijinită de familie și societate, poate realiza cu succes greaua, dar nobila misiune a educațiunii: întemeierea și consolidarea caracterului moral, și în legătură, fericirea trainică și stăruitoare a fiilor neamului nostru.

Înceind nu pot de cât să implor îndurarea divină, ca sf. Înțelepciune, a cărei zi o prăznuiți azi, să lumineze mințile și inimile tuturor, câți chemați

sunt să se intereseze de binele și fericirea copiilor noștri, speranța de apoi a neamului nostru.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

(Post-script).

Ce e de făcut în fața atâtor neajunsuri și obstacole, ce le întâmpină zilnic școala în opera sa de educațiune? Cum se ajută școala modernă avisată de regulă la propriile-i puteri și părăsită de familie și societate?

Instituțiunea internatelor, unde elevii veniți din depărtări mai mari și lipsiți de îngrijirea părintească, sunt puși și în afară de școală direct sub controla școlii, e veche și pe lângă o întocmire și supraveghiere rațională s'a dovedit în toate timpurile de salutară.

Cum să se ajute însă școala față de acei elevi, cari stau tot sub îngrijirea părintească și astfel controla școlii se estinde numai asupra scurtului interval de timp, cât îl petrec elevii zilnic între pereții edificiului școlar?

Aici conlucrarea armonică între școală și familie e indispensabilă.

Stabilirea unor legături mai intime între școală și familie, între profesori și părinți în scopul promovării intereselor de educațiune ale elevilor — e o trebuință tot mai mult simțită și tot mai insistent accentuată de pedagogia mai nouă. S'au făcut în punctul acesta diferite încercări și experiențe. Germania, bogata patrie a tuturor ideilor mari pedagogice, și-a impus onorifică misiune de a face și în punctul acesta începutul. S'au instituit un fel de întruniri sau conveniri intime, așa numite „Elternabende“, așa dar' un fel de „serate pedagogice“: părinții, la invitarea specială a profesorilor, se intrunesc în edificiul școlii sau alt local corăspunzător, ca d. e. un restaurant, și aici abandonându-se ori ce formalități și oficiozitate rece, se discută frățește diferitele chestiuni de educațiune. Aici părinții trupesci și spiritali ai elevilor, ca buni pretini încălziiți și însuflețiiți de acelaș scop nobil, discută cu dragoste și lealitate căile și mijloacele prin cari s'ar putea ușura opera educațiunii și într'o parte și alta și astfel s'ar putea asigura cu mai mult succes fericirea tinerelor odrasle încredințate lor — pe lângă o grea răspundere morală — de Dumnezeu, natură, societate și stat.

Instituțiunea seratelor pedagogice s'a dovedit de bună și folositoare. De la 1888 încoace s'au făcut mai multe încercări de felul acesta în diferitele orașe ale Germaniei, ca Altenburg, Penig, Dohna, Halle, Mügelu, Pillnitz, Magdeburg.

Seratele au fost cercetate de un număr public, și discușiunile purtate cu mult interes și căldură au ținut adese-ori până târziu la miezul nopții. S'au atins fel de fel de chestiuni de educațiune, care de care mai interesante și practice, din cari au profitat și profesorii, dar' și mai mult părinții. În Pillnitz, bunăoară, în sala în care se țineau seratele, se așeza o cutioară de tinichea, în care părinții aruncau mici țedule de

hârtie cu fel de fel de întrebări, la cari aveau se răspundă profesorii și în urmă să relice și părinții. Întré întrebările puse și discutate s'au găsit d. e. și următoarele: n'ar trebui oare părinții încunoscințați fără întârziere, de câte-ori se întâmplă ceva deosebit cu elevul în școală? Sau e consult, ca părinții să vină în ajutorul elevului la rezolvarea problemelor aritmetice sau la pregătirea traducerilor din limba latină? etc. etc. La aparență sunt întrebări banale, în fond însă sănătoase și practice.

Esemplul bun a aflat imitatori. Instituțiunea seratelor pedagogice s'a introdus și în patria noastră sub numele de „Szülői Értekezlet“ (consfătuiri, consultațiuni cu părinții). Prima serată de felul acesta s'a ținut în Budapesta la gimnasiul așa numit model în anul 1901 și de atunci se țin într'una, fiind îmbrățișate tot cu mai multă căldură din partea părinților. Întré problemele atinse s'a desbătut d. e. și întrebarea: Esistă raportul cuvenit între puterea de rezistență a elevilor și munca intelectuală, ce trebuie să o îndeplinească în școală, cu alte cuvinte: întru-cât se poate observa surmenajul sau o prea mare încărcare a elevilor, și dacă da, întru-cât poate fi făcut responsabilă școala și întru-cât educațiunea în familie? Răspunsul așa cum s'a stabilit în comun acord de profesori și părinți, a fost frapant, dar' în acelaș timp și instructiv pentru părinți. Iată răspunsul: Întru-cât se observă surmenajul, vina o poartă numai și numai acei părinți, cari pornind dintr'o ambițiune absurdă și iperzel nejustificat pedagogicesce, cearcă să se ridice peste școală și potențând ocupațiunea elevilor, le îngreunează sarcina spirituală prin instrucțiune particulară în musică, limbi străine și alte sporturi superflue și de prisos.

De ce nu s'ar putea introduce și la noi o comunicațiune și contact mai apropiat și intim întré școală și familie, fie în forma seratelor pedagogice, fie în altă formă?

S'ar putea fără îndoială, de și zidul despărțitor între școală și publicul mare la noi e mai gros și mai inaccesibil, de cât în altă parte. Causa? Prejudiții false, puțină pricepere pentru importanța școlii etc., cari toate își au temeiul în nivelul cultural nu tocmai ridicat al publicului nostru, cu alte cuvinte în cultura pedagogică necorespunzătoare a oamenilor noștri.

Deci să nu încunjure nimenea școala, nici tinerii, dar' nici bătrânii, nici elevii, dar' nici părinții elevilor.

Nicolae Sulică profesor.

Când s'a întemeiat orașul Garansebeș și ce știm din trecutul lui?

(Continuare)

Dovadă despre o viață catolică de și restrinsă — în orașul nostru prin veacul al 16. sânt și frecările între catolici și protestanți pentru folosirea bisericii; frecări, cari s'au curmat prin

decisul din anul 1564 al dietei din Sighișoara. În sensul acestui decis biserica de ceartă avea a se folosi alternativ într-o zi de catolici, în alta de protestanți.

Și împrejurarea, că la anul 1566 se vorbește de un loc părăsit¹⁾ al școlii papistașilor, în vecinătatea casei păpucariului Ioan și a lui Georgie Zăgorian (Zagoryan), loc, pe care regele Ioan al II. îl dăruiește lui Ludovic Fiat, dovedește, că pe vremea aceea foarte puțini catolici au fost, căci altcum locul n'ar fi rămas părăsit. Că de ce consiliul orășănesc a protestat²⁾ în contra introducerii în posesiune a lui Ludovic Fiat, este enigmatic.

La anul 1624. Gabriel Bethlen întrevine în dietă din Alba-Iulia în favorul catolicilor din Caransebeș, permițându-le, că și ei pot să-și țină într'un loc preot de legea lor, până când nu se va afla unul, care pe lângă sălariu anual ar locui între ei.

În anul procsim — dice Pesty — Gabriel Bethlen la insistența și rugarea rudei sale Mihai Károlyi permite, ca în Caransebeș să împlinoască serviciile duhovnicești doi Iesuiți, cărora li s'a dat voia să se așeze în Caransebeș; anume s'a dat voie Iesuiților George Buitul și Stefan Makó să se așeze cu soții lor dimpreună.

Pe vremea principilor ardeleni — se vede — că legea catolică a fost numai lege tolerată, căci la anul 1618 catolicii din Caransebeș cer dela Gabriel Bethlen permișiunea, să poată avea și ei preot, care să le servească serviciul divin la sărbători, să le boteze copii, să le binecuvânteze căsătoriile etc.

Probabil, că Iesuiții au rămas în Caransebeș până la anul 1699. Se pare că între anii 1700—1725. un oare-care Carol, preot mirean a fost paroch în Caransebeș, căci în matriculele morților se zice: „În acest an (1726) a reposat în 29. Ianuarie Prea Cinstitul Domn Carol Petriner (preot mirean); odinioară paroch al acestui oraș.

În anul 1725. primesc iar franciscanii conducerea parohiei. Ei îndată au început clădirea bisericii de acum și a claustrului de lângă biserică și președenți, mai târziu guardiani ai casei ordului, totodată parochi au fost:

La 1725. Ambrosiu *Posgai*, (pe lângă el 2 franciscani: Francisc Krobauer și Saturn Fleischer.)

La 1727. Magnus *Dinzenhoffer* (pe lângă el Francisc Krobauer, Saturn Fleischer și Caspar Mazolt).

De la 1728—29. Francisc *Grobauer* (pe lângă el 5 monachi).

1730—1734 Iosef *Marinovich* (și afară de el încă 7 monachi).

1735—1737. Ivo *Lustig* (și 6 monachi).

1738¹⁾—1740. Nicolaus *Schredel* (cu 3 monachi pe lângă el până la 12. Martie. Atunci fug la Rușava și rămân acolo până în 4 Iunie 1741; când mai mulți se reîntorc.

1741. Iacob *Lier* (și 5 monachi).

1742. Nicolau *Schredel* și 6 monachi. Ei întemeiază noviciat și teologie.

1743—1744. Laurențiu *Fichtner* (și 5 monachi).

1745—1748. Victor *Ieng* (și 7 monachi).

1749. Bonaventura *Lenich* (și 6 monachi).

1750—1751. Laurențiu *Fichtner* (și 6 monachi).

1752—1758. Victor *Ieng* (până la 1754 cu 6 monachi, apoi cu opt).

1859—1775. Bonaventura *Lenich* (până la 1770 cu 11 monachi, apoi cu doisprezece și încă 30 de noviti).

1776—1779. Simon *Winkler* (cu 14. la 1779. cu 18 monachi).

1780—1786. Deodat *Winkler* (cu 12, mai apoi cu 8 frați).

1787—1788. Laurențiu *Fritsch* (cu 5 frați).

În 1787. la ordinul împăratului Iosif II. mănăstirea se disolvă; însă 5 monachi mai rămân până la răsărirea cea cu Turcii, adecă rămân până la 1788. 14. Septembrie. Atunci ei fug; claustrul devine pradă flacărilor și de aci înainte nu mai rămâne decât un preot pentru a conduce parochia.

Din luna lui Iuliu 1789. până în Decembrie 1795. parochia se administrează prin franciscanul Laurențiu *Fritsch*, deja amintit.

Va urma)

Varietăți

Parastas pentru regina Elizabeta. Joi în 6/19 l. c. la oarele 9 a. m. s'a ținut în biserica catedrală din loc parastas pentru reposata regină Elisabeta. Au participat elevii dela institutele noastre, dela școlile elementare și civile din loc cu profesorii lor precum și alt public.

¹⁾ La anul 1738 când s'a spart orașul — după cum am spus la locul seu — și claustrul franciscanilor a fost devastat într'un mod barbar. Epistoalele baronului *Toussaint* ne spun, că armata imperială venind de la Dunăre și tăbărind la 29. Iunie 1738. lângă Caransebeș, a aflat cetatea părăsită, casele demolate, biserica franciscanilor a fost ruinată, icoanele sfinte și altarele au fost pustiite, cadavrele din cripte aruncate afară — triste urme ale crudității omenești. (Vezi Pesty Frigyes tom. I. pag. 198).

¹⁾ ... locum desertum Schole papistarum in civitate nostre Karansebisiensi in vicinaiti domorum fidelium nostrorum prudentum et circumspetorum Ioannis Sutoris et Georgy Zagoryan existentium.... (Vezi Pesty Frigyes Oklevéltár dipl. 244. pag. 347).

²⁾ Azért kegyelmes vrunk mykoron mij pwnkeost vtan való hettfeon az felliu megnevezet *Eskolanak* puzta helyenek zynire mentheonk volna te felseged paranchiolattya zerent, hogy fyat Layost Awagy keppebely Emberet be vynyneoyeok; és Státualnok, Akkoron Ohabon Mihál hyteos polgár leowe a Sebesy feo Byro keppeben es az Tanach keppeben es ellenes monda etc.... (Vezi Oklevéltár pag. 348).

Mulțămită publică. Școala confesională gr. or. română din tractul Buziașului poate fi mândră, că are un bărbat distins, care cunoscând starea materială a credincioșilor din tractul sus numit, a binevoit — la inițiativa Prea On. Domn Protopresbiter Ioan Pepa — a dona cărți școlare în valoare de una sută de coroane, cu scopul de a se distribui între copiii lipsit de mijloace materiale din acest tract. Acest bărbat distins este vrednicul și marinosul domn Emanuil Ungurean avocat în Timisoara. Subscriși folosindu-se de aceasta ocaziune bună și marinositate nobilă am primit cărți școlare spre distribuire între 16 prunci. Deci pe aceasta cale venim a aduce ferbinte noastre mulțămite pentru marinositatea nobilă manifestată de vrednicul avocat român dl E. Ungurean din Timișoara față de școalele noastre confesionale, rugând pe atotputernicul Dumnezeu, ca să-i lungească șirul anilor spre fala școalei române. Sacoșul-turcesc în 3 Noembrie 1903. *Ioan Barbosu* preot și președintele comitet. par. *Ioan Folea* învățătoriu și notar comitet paroh.

Redacțional. *Suntem rugați a publica:* Reuniunea învățătorilor poporali dela școalele comunale și de stat din comitatul Caraș-Severin în adunarea sa generală ținută în anul acesta în Bocșa-montană a ales de redactor al revistei „*Népkutatás*” pe dl Rudolf *Chalupha*, actuar la inspectoratul reg. de școale din Lugoj.

Avis. Pentru a doaua oară rog pe toți frații preoți cari au primit dela subscrisul „*Amvonul*” tomul I., să binevoască a-mi trimite fără amânare prețul cărții: 3 cor. plus 30 fil. porto, spre a putea și eu achita spesele de tipariu. *I. Nicorescu.*

Anunț literar. Voind a tipări din scrierile mele volumul al II-lea de „*Novele și Schițe*”, care va fi cam de 18—20 coale tipărite și va costa 2 coroane (3 franci), aduc această la cunoștința On. Public rugându-l să binevoască a le abona cu grăbire, ca să mă pot orienta referitor la numărul esemplarelor tipărind. Tot odată accentuez, că neîncurgând abonați de ajuns, nu le pot tipări, iar cei ce vor fi abonați își vor reprimi banii plătiți, de nu s'or învoi să primească în locul lor vol. I. al scrierei mele „*Novele și Schițe*”, ori povestile „*Dela Moară.*” — Aceasta rog a mi-se și comunica pe cuponul asignațiunei. Abonamentele se fac numai la autorul *Ioan Pop Reteganul în Retteg (Transilvania).*

„**Pentru Mănăstirea din Valea Godinova**” au mai contribuit din Vasișva George Drăgălina și Mitru Oancea 14 cor. 55 fil. Din Rafna dela Sânta biserică: 8 cor. 91 fil. Din Barbos: Mult St. Domn Nicolae Popoviciu, învățătoriu 20 cor., Trifu Despen, 10 cor. Din Biniș: Martin Ștefan, episcop 10 cor., Ana Stan 10 cor. Din Valea-mare: Vasile Breban, 10 cor., Eva Imbri 5 cor. Tot în Barbos prin stăruita Domnului învățătoriu, s'au mai colectat dela mai mulți credincioși 18 coroane. Fie și aceasta jertfă bine primită înaintea lui Dumnezeu; iar pe binefăcători să-i pomenească Dumnezeu în împărăția Sa. *Macarie Gușcă* monah.

Bibliografie

În editura Tipografiei și Librăriei diecesane din Caransebeș a apărut:

Calendarul Românului pe anul visect dela Cristos 1904. Anul al XVI-le. Prețul 25 cr. Căprinsul: *Cronologie* pe anul 1904. *Partea calendaristică* cu povești economice, prevestirea timpului și notițe. *Genealogia* casei domnitoare austriace și *regenții* celorlalte state europene. *Tabela taxelor* de poștă și telegraf. *Scalele* de timbre. *Șematismul bisericii* ortodox-orientale române din Ungaria și Transilvania și spec. al diecesei Caransebeșului. *Partea literară:* Din ale neamului nostru (urmare din anul trecut). *Vechea reședință episcopescă* (cu ilustrațiune). *Icoana făcătoare de minuni* (de V. A. Urechia). *Zeno Mocsonyi de Foen* (cu fotografie). *Legenda pământului*. *Singura palmă*. *O Spovadă*. *Traian Doda 1822—1895* (cu fotografie). *Comunitatea de avere* (cu ilustrațiune). *Ilie Curescu* (cu fotografie). *Granicerul*, dramă populară în două acte. — *Economie:* Din legumărit (de Iosif Bălan). *Sfaturi*. *Poesii*. *Trei colinzi*. *Epigrame*. *Felurimi:* Anecdote, Cuvinte înțelepte, Cimilituri. *Consemnarea târgurilor din Ungaria și Ardeal*. *Anunțe*.

P. M. Liuba: Gramatica română pentru școalele populare. Partea I. „Etimologia”. Editura librăriei Ciurcu, Brașov. Prețul 40 fil.

În editura institutului tipografic și librăriei „*Ideal*” în Hunedoara, au apărut 3 călindare nouă pe anul 1904: **Călindarul „Bunul Econom” 15 cr.** **Călindarul „Tărânelui” 20 cr.** **Călindarul „Sfinte Treimi” 30 cr.**

Calendaru practic pe anul 1904, Lugoj, Tipografia Ioan Virányi. Prețul 50 fil.

În editura *Librăriei Ciurcu* din Brașov au apărut din comediile lui T. Alexi: *Apă rece*, glumă într'un act, 30 fil. *Bicicleta la mahala*, comedie în 3 acte, 50 fil. *Împletesc — despletesc*, comedie într'un act, 30 fil. *Nici minte, nici noroc*, comedie într'un act, 30 fil. *Otilia sa*, comedie într'un act, 30 fil. *Plevna*, dramă în 5 acte, 1 cor. *Pur și Simplu*, comedie într'un act, 30 fil. *Săricica*, comedie într'un act, 30 fil. *Slavă Domnului, masa e pusă*, comedie într'un act, 30 fil. *Tot găina cântă*, comedie într'un act, 30 fil. *Vistavoitul Marcu*, Comedie în 3 acte, 60 fil. *Vițelul de aur*, comedie în 3 acte, 70 fileri.

Făt-Frumos în grădina sfintei Vineri. Feerie în 3 tablouri de *Constantin Berariu*. Editura societății academice „Junimea” în Cernăuți. Suceava, 1903. Tipografia societății „Școala română”.

Provocare

Pe baza decisului adunării generale estraord. ținută în 12 Iuliu a. c. „Reuniunea de consum ca societate pe acții în Marga” se va licvida; deci se provoacă toți creditorii a-și însinua în scris sau verbal pretesiuinea lor în termen de 6 luni dela datul de sus, Dlui Romul Raca preot în Boușarul inf.

Concurs

Pe baza ordinațiunii Prea Sântiei Sale Domnului Episcop diecesan ddtto 24 Iunie a. c. Nr. 2769 Șc. ex 1903 se escrie concurs pentru ocuparea definitivă a postului învățătoresc la școala confesională gr. or. rom. din **Iersig**, cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia Diecesană“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt :

1. În bani gata 432 cor.
2. Pentru 7 Hl. grâu în natură, prețuit cu 56 cor.
3. Pentru 7 Hl. cucuruz în natură, prețuit cu 40 cor.
4. Doauă jugere de pământ cu un venit de 40 cor.
5. 1/2 jugere de grădină (intravilan) prețuit cu 32 cor.
6. Pentru scripturistică 8 cor.
7. Pentru participarea la conferințele și adunarea generală a Reuniunii învățătorilor 20 cor.
8. Lemne pentru învățătoriu 26 cor.
9. La înmormântări unde va fi poftit 1 cor.

10. Pentru cortel până la zidirea locuinței învățătoresci comuna se deobligă a plăti în tot anul suma de 40 cor.

Doritorii de a ocupa acest post sunt îndatorați a-și trimite recursurile lor ajustate conform normelor diu vigoare Prea Onoratului Oficiu protopresbiteral tractual în Bocșa-Montană.

Pentru serviciile prestate în alte comune, comuna bisericească nu acordă nici un fel de emolument.

Concurenții vor avea să se presinte în vre-o Duminecă sau serbătoare în sf. biserică spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic, având alesul învățătoriu a purta scripturistica comitetului și sindului parohial.

Iersig, în 7/20 Septembrie 1903. 3—3 [61]

Trifon Popoviciu m. p. **Dr. Iacob Parneu** m. p.
preș. com. par. not. ad hoc.

În contelegere cu mine: *Macsim Popoviciu* m. p.
protopresbiter tractual.

NUMELE

SINGER

pentru

mașine de cusut

În urma renumelui, ce și l'a câștigat fabrica în lumeă întreagă prin lucru conscientios în curs de 50 de ani, a devenit garanție pentru material escelent și pentru construcțiune de model. Aceasta e cauza, pentru-ce alți fabricanți și neguțatori încearcă să vindă mașine de cusut sub numirea introdusă prin noi, precum d. e. »*Central Bobbin*«, ba chiar sub numele »*Singer*«.

Însă nu trebuie să ne lăsăm a fi seduși, ci atunci, când cumpărăm o mașină de cusut să întrebăm totdeauna, că oare mașina este de la firma noastră sau ba și să nu fim îndestuliți cu răspunsuri seducătoare.

SINGER Co.

Mașine de cusut, societate pe acții.

Temesvár, cetate, Strada Hunyadi Nr. 10.

2—4 [62]